

De lijstensamenstelling in de Kommunistische Partij

door Frans LAVAERT

Redacteur *De Nieuwe*.

De statuten van de KPB (1) vertellen bijzonder weinig over de wijze waarop de lijstensamenstellingen voor de landsverkiezingen dienen te gebeuren. Eigenlijk is alleen artikel 43 enigszins terzake : « De kandidaturen voor de wetgevende en provinciale verkiezingen worden opgesteld door het Centraal Komitee op voorstel van de federaties » (2). In hun samenhang gelezen zijn nochtans nog een aantal andere bepalingen van indirect belang. Zo wordt, onder de rubriek getiteld « innerlijke democratie van de partij », onder meer gezegd dat de KP is georganiseerd op grondslag van het democratisch centralisme (art. 6), dat alle leidende organen van de basis tot de top verkozen zijn, én dat bij de verkiezing dezer organismen alle partijleden het recht hebben de kandidaten af te wijzen of te bekritiseren (art. 7). Tenslotte is het voor een goed begrip van de achterliggende opvattingen bij de lijstensamenstelling goed te weten dat « het mandaat der kommunistische verkozenen aan de partij toebehoort » (art. 44). Het opvallend gebrek aan statutaire normen omtrent de lijstensamenstelling brengt mee dat bij vele KP'ers (onder andere nationaal sekretaris Albert De Coninck) de mening heerst dat er in de praktijk geen ver-

(1) Twintigste partijcongres, Charleroi, maart 1971.

(2) De bedrijfscellen en lokale cellen maken de basis uit van de partij. Veel cellen leiden evenwel een kwijnend bestaan, zodat men kan zeggen dat het partijleven zich vooral op het vlak der afdelingen (dit zijn groeperingen van cellen) en van de federaties (zij overkoepelen de afdelingen van een bepaalde streek, over het algemeen van een kiesarrondissement) afspeelt. Afgevaardigden van de afdelingen komen statutair éénmaal per jaar bijeen om een Federaal Komitee te verkiezen. Het Kongres wordt beschouwd als de hoogste partij-instantie. Tussen de partijkongressen in leidt en controleert het Centraal Komitee de federaties. Een Politiek Bureau, waarvan momenteel Marc Drumeaux voorzitter is, heeft voorts tot taak de werkzaamheden van het Centraal Komitee te leiden.

schil heeft gemaakt te worden tussen de verkiezing van partijbestuurders en die van mogelijke politieke mandatarissen.

In deze zin zijn nog volgende statutaire richtlijnen (art. 5 en 7) vermeldenswaardig :

- elk partijlid heeft het recht om kandidaten voor de verkiezing der partijorganen voor te stellen en om passief of actief daaraan deel te nemen ;
- elk partijlid kan in gelijk welke partijvergadering waar hij regelmatig aan deelneemt vrijelijk alle problemen bespreken die de politiek en de praktische activiteit betreffen, en er ieder partijlid of bestuurder bekritiszen ;
- de verkiezingen gebeuren volgens het nominaal stelsel en bij geheime stemming.

Uit wat voorafgaat kan men besluiten dat, in die mate waarop de statutaire normen ter zake de verkiezing van partijbestuurders tevens gelden voor de aanduiding der kandidaten voor de wetgevende verkiezingen, de deelnemingskansen en de effectieve deelneming der partijleden aan de lijstensamenstelling theoretisch lijkt gewaarborgd.

Opvallend bij dit alles is dat nergens gerept wordt over het poll-systeem, noch over modellijsten voor de opstelling der kandidaten. Deze procédés worden door de KP-leiding trouwens als «schijndemokratisch» van de hand gewezen, wat overigens nog niet betekent dat men de aanduiding der kandidaten door de partijleden afwijst, of dat een of andere instantie in de praktijk niet een soort groslijst kan aanbieden aan lagere partijorganen.

Uit een beperkte enquête is enigszins op te maken dat er wel degelijk federaties zijn waar het Federaal Komitee tot de opstelling van een «modellijst» is gekomen, die dan achteraf ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de afdelingen, of de vertegenwoordigers ervan. Dit is statutair verantwoord, alhoewel — altijd volgens nationaal sekretaris Albert De Coninck — niet echt de bedoeling. In de procedure voor de lijstensamenstelling zou integendeel gestreefd worden naar een parallel met de verkiezing van het Federaal Komitee. Dit nu gebeurt middels een zogenaamd Federaal Kongres waarop afgevaardigden van alle afdelingen aanwezig zijn (gewoonterechtelijk naar rato van één op tien leden, of één op vijftien als de bijeenkomst te groot zou worden). De vergadering die de verkiezingskandidaten aanwijst noemt men echter geen Federaal Kongres maar een Federale Konferentie. Uit artikel 21 van de statuten is af te leiden dat de Konferentie, in tegenstelling met

het Kongres, geen bestuurders verkiest, alleenlijk een adviserend karakter heeft en voorts op onbepaalde tijden bijeenkomt in een samenstelling die door het Federaal Komitee arbitrair is bepaald. Het laatste punt moet men niet per se beperkend verstaan : in het arrondissement Brugge werd een algemene ledenvergadering bijeengeroepen waar ook alle lezers van het partijblad « De Rode Vaan », evenals een reeks « sympathisanten » waren op uitgenodigd.

Strikt genomen zwijgen de statuten over de wijze van stemmen op een Federale Konferentie. In elektoraal zwakke arrondissementen gebeurt een en ander daarom wel een keer bij wijze van handen opsteken. Naar analogie van artikel 7, handelend over de verkiezing van leidende organismen, wordt evenwel aangenomen dat over personen in regel geheim wordt gestemd, zeker bij betwisting (twee kandidaten voor éénzelfde plaats) of als één der aanwezigen hierom vraagt. Het laconieke artikel 43 van de statuten laat in de praktijk blijkbaar diverse mechanismen toe ter recruterings en aanwijzing van de kandidaten. Aldus werd — naar een verslag van de plaatselijke sekretaris — in de federatie Doornik-Aat-Moeskroen (waar ditmaal een kamerlid is verkozen) een initiale kandidatenlijst geredigeerd door het Federaal Sekretariaat. Hierbij hield men rekening met de kwaliteiten en de militante waarde van de kandidaten. Tevens werd een zekere geografische spreiding in acht genomen. Het Federaal Komitee heeft hierna deze « modellijst » ter discussie en ter geheime stemming voorgelegd aan de afdelingen en de cellen. Na een nieuwe bijeenkomst van het Federaal Komitee, waarop men een synthese maakte van de interventies, werd de nieuwe lijst onderworpen aan de appreciatie van het Centraal Komitee. Tenslotte werd een Federale Konferentie bijeengeroepen die aan de hand van de gedane opmerkingen van vorige instanties bij geheime stemming de kandidatenlijst definitief heeft vastgelegd.

Elders ging het er minder omslachtig aan toe. In de federaties Brugge en Limburg bijvoorbeeld riep men een algemene ledenvergadering bijeen die direkt overging tot de samenstelling van de lijst. Voor zover we konden nagaan komt echter in regel de lijst in eerste instantie tot stand binnen het Federaal Komitee, en krijgt zij eventueel na discussie in de afdelingen haar beslag in een Federale Konferentie. Op zo'n konferentie worden alle kandidaten besproken in het licht van morele, ideologische, elektorale, representatieve criteria.

Hoewel het Centraal Komitee statutair bekeken oppermachtig is in de opstelling van de lijsten, bleven de formeel aanwijsbare bemoeienissen van de nationale leiding eerder beperkt. Vlaamse en Waalse vleugel van het Centraal Komitee bespraken traditioneel de opportuniteit van de eerste en tweede titelvoerders, evenals van de eerste plaatsvervanger.

De plenaire zitting die hierop volgde bevestigde de door de federaties voorgedragen lijsten. Er is alleen enige discussie geweest omtrent de vraag of een Vlaamse lijsttrekker te Brussel (kamerlid Van Geyt) elektoraal wel lonend kon zijn. Ook had de nationale leiding aan de federatie Thuin-Soignies een andere eerste plaatsvervanger gesuggereerd, aangezien van te voren vast stond dat de lijsttrekker zou aftreden als door apparentering een zetel zou toegewezen worden. Het plaatselijk bestuur heeft nochtans het voorstel van het Centraal Komitee afgewezen.

Uit voorafgaand verslag zijn weinig conclusies te trekken. De opzet bestond er in om een oriënterend, exploratief speurwerk te verrichten met als doel het vraagstuk meer onderzoekrijp te maken. Maar zelfs dit nederige, registrerende veldwerk is volkomen afgestuit op het zeer schrale, fragmentarische materiaal dat kon vergaard worden. We werden warempel niet door overmatige feitenkennis gehinderd. Een summier gehouden vragenlijstje dat naar alle KP-federaties werd opgestuurd, kreeg engel aan Vlaamse zijde een goede respons, wellicht op instigatie van de Vlaamse ondervoorzitter Jef Turf. Niettegenstaande diverse demarches ontvingen we slechts van drie Waalse federaties een reactie, m.n. van Huy-Waremme, Tournai-Ath-Mouscron en Charleroi. Dit maakt dat hier slechts van één arrondissement waar een verkozene was (Charleroi verloor een zetel ten voordele van Doornik) iet of wat kon bericht worden.

Dit onderzoek zou al minder in gebreke gebleven zijn als de belangrijke arrondissementen Brussel, Bergen, Zinnik, Luik hadden gereflecteerd. Let wel, het bewijs ontbreekt om uit het ontoegankelijk blijven van informatie uit de nuttige kiesarrondissementen noodzakelijk af te leiden dat er bij de KP een vrees zou bestaan voor wat Suys bestempeld heeft als « hartstochtelooos onderzoek ». Dit verslag is immers volkomen conform aan de huidige stand van zaken in het politiek onderzoekingswerk in België. Zonder enig scenario, zonder geld noch andere materiële middelen wordt men de woestijn ingejaagd. Anderzijds kon men ervaren dat het achterwege blijven van sleutel informatie wel een keer heel triviaal te wijten is aan nonchalant optreden van de betrokken personen (3).

Het gebrek aan empirische gegevens, zoals ook de afwezigheid van elke controle over het waarheidsgehalte ervan, maakt het onmogelijk om over te gaan tot een konfrontatie van de gevolgde procedures voor de lijstensamenstelling met een of ander democratie-model. Er zijn evenwel aanwijzingen om aan te nemen dat de vaststelling van

(3) Aldus bleek het bijvoorbeeld onmogelijk om van het KP-sekretariaat de volledige kandidaatslijsten te verkrijgen.

W. Dewachter (4) als zou de binnenpartijdige democratie bij de KP op stuk van lijstensamenstelling miniem zijn, of dat de oligarchische tendens er totaal is, voorbarig aandoet en ontoereikend lijkt. Het ziet er naar uit alsof het door Dewachter gehanteerde democratie-model, toegespitst als het is op meetbare indicators rond het poll-systeem, een te formalistische benadering biedt om de informele en nogal gediversifieerde gang van zaken bij de KP op te vangen.

Het is bekend dat de als bereikbaar beschouwde gegevens de benaderingswijze kunnen uitlokken. De te volgen strategie bij verder onderzoek zal zich dientengevolge nauwkeurig moeten beraden over de vraag hoe deze doel- en middelgebondenheid van het referentiekader uitgeschakeld kan worden. De indicators en maatstaven zullen in elk geval een rooster moeten aanleggen dat hierna volgende factoren niet ongedekt laat :

- de mate van openheid in het recruteringspatroon ;
- de frequentie, de duur, de bezetting en de niveaus van de vergaderingen aan de basis ;
- de garanties op het tot stand komen van « brede discussies » binnen de afdelingen en federale konferenties ;
- het gehalte van deze discussies en van de ascriptieve criteria die worden toegepast op de kandidaten ;
- de invloed van het tekort of het surplus aan kandidaten ;
- het effect van het al of niet bestaan van goed werkende cellen en afdelingen binnen het kiesarrondissement ;
- de aard en de momenten van de eventuele opeenvolgende wijzigingen aan de kandidaatslijsten aangebracht ;
- de invloed van het feit dat de KP een kleine partij is waar « iedereen iedereen kent » ;
- de rol van de Centrale Politieke Controlecommissie (een soort tuchtraad) ;
- de weerslag van de relativiteit der verkiezingen voor een kleine partij met electoraal zwakke arrondissementen ;

(4) DEWACHTER W., *De wetgevende verkiezingen als proces van machtsverwerving in het Belgisch politiek bestel*. Antwerpen, 1967, blz. 154 en 156.

- de verdoken oligarchische mechanismen die toch kunnen schuilgaan achter de machtsoverdracht van het Centraal Komitee naar de federaties toe ;
- de verschillende officieuze inzichten die bestaan ten aanzien van de interpretatie van artikel 43 (vele KP'ers achten de Federale Konferentie soeverein) en artikel 21 der statuten (de verwarring tussen de procedure ter verkiezing van het partijapparaat en die van de verkiezingskandidaten, het door elkaar haspelen van de termen Federale Konferentie en Federaal Kongres).

